

Primjer dobre prakse

Prikaz

Neda Dukarić Kostelac, mag. educ. rehab.,

OŠ Zrinskih i Frankopana, Kralja Zvonimira 15, Otočac. neda.dukaric-kostelac@skole.hr

Pozitivno potkrjepljenje u modifikaciji ponašanja u radu s učenicom s poremećajem u ponašanju: primjer dobre prakse

Sažetak

U radu je opisan primjer dobre prakse u radu s učenicom drugoga razreda osnovne škole koja je uključena u odgoj i obrazovanje u posebnom razrednom odjelu po redovitom programu uz prilagodbu sadržaja i individualizirani pristup. U posebni je razredni odjel uključena zbog poteškoća u socijalnoj prilagodbi tijekom prvoga razreda, otežanoga praćenja nastavnoga procesa i usvajanja nastavnih sadržaja te učestalih neprimjerenih oblika ponašanja, a na temelju pravovaljanoga Rješenja i uz asistenticu. Iako je učenici pružana podrška i na obrazovnom planu na kojemu je, također, provedena prilagodba, u ovom tekstu obrađena je isključivo problematika koja se odnosi na njezine teškoće u socijalnoj prilagodbi uzrokovane poremećajem u ponašanju.

Razvojne specifičnosti učenice i ostali čimbenici

Medicinskom dijagnostikom provedenom u Klinici za dječje bolesti Zagreb (Klaićeva) utvrđen je mješoviti neurorazvojni poremećaj i poremećaj pažnje s hiperaktivnošću. Djevojčica je na medikamentoznoj terapiji psihofarmaticima koju povremeno odbija. Edukacijsko-rehabilitacijskomi psihološkom ekspertizom utvrđene su teškoće u učenju svladavanja početnoga čitanja, pisanja i računanja, poremećaj u ponašanju te pedagoška zapuštenost na području akademskih sadržaja očekivanih za kronološku dob. Na vještačenju pri CZSS-u utvrđeno je trajno oštećenje mentalnoga zdravlja te potreba skrbi i nadzora druge osobe. Djevojčica je fizički razvijena primjerenom dobi, motorički spretna i puna energije. Sklona je alergijskim reakcijama i ima poteškoća s bronhitisom i učestalim prehladama. Ima problema s kontrolom emocija i izražavanja istih, želja i potreba na socijalno prihvatljiv način.

Obiteljski status djelomično je povoljan. Dijete je rastavljenih roditelja. Živi s majkom i bakom. Prema izjavama učenice najviše brige vodi stara i bolesna baka. U

slobodno vrijeme najčešće se kod kuće igra sama ili sa psom Flekicom. Otac živi u drugom gradu i rijetko ga viđa, ne kontaktira s njim ni telefonski jer nije s majkom u dobrim odnosima. Financijske su mogućnosti skromne. Žive od bakine mirovine, majka radi povremeno, ali učenica uvijek ima sve potrebno za školu u koju dolazi uredna i sita, najčešće u pratnji bake. Suradnja s bakom i majkom izvrsnaje. Obje se redovito informiraju o napretku učenice te prihvaćaju savjete i upute stručne službe škole i učiteljice.

Inicijalni status ponašanja pri dolasku u odjel

Prevladavali su društveno neprihvatljivi oblici ponašanja: bunt, agresivnost (verbalna i fizička) prema drugim učenicima i djelatnicima škole, impulzivne reakcije, odbijanje suradnje i izvršavanja školskih obaveza, nezainteresiranost za obrazovne aktivnosti i sadržaje, samovolja, bavljenje drugim aktivnostima tijekom nastave, samovoljno napuštanje nastave, trčanje i lutanje po hodnicima škole, ulazanje u druge razrede, uništavanje imovine drugih učenika ili školske imovine, bacanje predmeta, valjanje po podu, vrištanje, ucjenjivanje, prkošenje, laganje, psovke i pogrдна imena. Sklona je manipuliranju.

Dobre strane i interesi

Voli dolaziti u školu, igrati se i družiti s drugom djecom te ih poziva i potiče na aktivnosti. Voli se likovno izražavati (vrlo maštovito, koloristički bogato i podrobno), otkrivati nove sadržaje i aktivnosti (sama smišljala igre). Pokazuje veliko zanimanje za glazbeni, tjelesni, sat razrednoga odjela, radionice, praktične radove, učenje pokretom, igru i dramatizaciju. Spremna je pomagati drugima. Osjeća se "korisnom i važnom" kadastvara, iznosi osobno mišljenje, stavove i samostalno obavi zadatak. Vrlo pažljivo sluša priče (ali i sama smišlja priču) i filmove, voli razgovarati i kada joj se posvećuje pažnja. "Mudrica", znatiželjna, po prirodi vesela i komunikativna.

Postavljanje ciljeva i realizacija

S obzirom na navedeno ispred mene je bio veliki izazov i nametalasu se pitanja kako najprije učenicu pridobiti za suradnju, kako eliminirati ili bar reducirati društveno

neprihvatljive oblike ponašanja te kako potaknuti razvijanje društveno prihvatljivih oblika ponašanja.

U tu svrhu postavila sam jasno definirane ciljeve i oblikovala početnu viziju rada s djevojčicom. Vremenom, kako smo se međusobno bolje upoznavale, neke sam postavke mijenjala.

Ciljevi:

1. Spriječiti daljnje razvijanje društveno neprihvatljivih oblika ponašanja.
2. Smanjiti postojeće oblike društveno neprihvatljivoga ponašanja.
3. Razviti društveno prihvatljive oblike ponašanja (npr. pozdravljanje, kucanje na vrata, isprika).
4. Uz pomoć asistentice ili samostalno sudjelovati u nastavnim aktivnostima.

Nastojala sam se prilagoditi njezinim potrebama i njezinom napretku, uspostaviti autoritet i uključiti kao pomagače ostale učenice iz odjela. S djevojčicom sam organizirala individualni, skupinski i rad u paru uvijek poštujući načelo individualiziranosti. U početku je bilo potrebnokraćerazdobolje za istraživanje, upoznavanje i adaptaciju na novu skupinu učenika, novu asistenticu, učiteljicu i prostor te za razvijanje motivacije za dolazak u školu, u PRO i sudjelovanje u aktivnostima koje je isprva prkosno odbijala. Učenje kroz igru, likovne i glazbene aktivnosti, pokret, mnogo razgovora, vođenje, dramatizacija, igra uloga, animacija lutaka te natjecanja aktivnosti su koje su prva dva mjeseca prevladavale kako bih je zainteresirala i pridobila za rad. Ostale djevojke iz skupine uključila sam u procjenu ponašanja, sustav vrjednovanja i dodjelu pedagoških mjera, ali u njima je sudjelovala i sama učenica (u samoprocjeni i vrjednovanju drugih).

Na drugom satu razrednika na početku školske godine učenice su dogovarale pravila i izrađivale plakat s tekstom i ilustracijama. Dogovorene su nagrade za marljive uratke, točno riješene zadatke, za trud u aktivnostima koje su im teške, za pomoć drugome i sl. Dogovorene su vrste nagrada prema težini zahtjeva (aktivnost koju netko voli, petice, smajlići, kvačice, pokloni). Dogovoreno je i da će same izrađivati poklone za nagrade, dijeliti kvačice, smajlice i sl. Učenica je stekla osjećaj važnosti i upravljanja situacijom. Objašnjena je važnost lijepoga ponašanja prema drugome i da ponašanje drugih prema nama ovisi o tome kako ćemo se mi ophoditi prema drugima (stalno ponavljano). Kroz godinu je skupljanje smajlića i srdaca za sve dobro učinjeno tijekom nastavnoga danapoticalo natjecateljski duh i djelovalo vrlo stimulativno. Na ostalim satovima razrednika ili kroz sadržaje građanskoga odgoja radilo se na osvježavanju posljedica određenih postupaka, preuzimanju odgovornosti za vlastite postupke, uljuđenju komunikaciji i pomaganju drugima.

Kroz rehabilitacijske sadržaje sustavno se radilo na prepoznavanju i osvještavanju emocija, njihovom izražavanju društveno prihvatljivim načinom i naproblemu kako izraziti želje, potrebe i nezadovoljstvo. U tu svrhu najčešće se koristio likovni izraz kao posredni medij, igra uloga ili animacija lutaka.

Ustrajavalo se na ispunjavanju uvjeta: "ako napraviš ... onda" Sve je bilo stvar dogovora, a učenica je imala mogućnost izbora. Kazne nisu imenovane ni predstavljene kao kazne, već kao ishod osobnoga izbora i posljedica ponašanja. One su izostanak nagrade. Iako sam povremeno primijenjivala i ignoriranje, opomene, posvećivanje pažnje i nagrađivanje drugih učenica te udaljavanje iz odjela ili odlazak kući, naglasak je bio na reagiranju na društveno prihvatljive oblike ponašanja i potkrepljivanju istih. Izbor je metoda ovisio o trenutnom psihofizičkom statusu učenice, iziskivao je maksimalnu fleksibilnost i trenutno djelovanje. Trebalo je pažljivo pratiti njezin bioritam i svako jutro razgovarati s majkom ili bakom (kako je spavala, je li uzela terapiju, je li se sukobila s majkom, je li doručkovala i sl.).

Rezultati

Smanjena društveno neprihvatljiva ponašanja/smanjena učestalost buntovništva, urlanja i svadljivosti, samovoljnoga napuštanja razreda, razbacivanja stvari i ostavljanja nereda iza sebe, udaranja asistentice, provokacija, upadanja u riječ, ometanja nastave, laganja te prebacivanja krivnje na drugoga.

Potpuno ugasla neprihvatljiva ponašanja: valjanje po podu, fizički napadi na druge učenike, bacanje predmeta po prostoru ili u neku osobu, lutanje po školi, samovoljno odlaženje iz škole, psovke i pogrдна imena, uništavanje imovine drugih učenika ili školske imovine.

Razvili su se određeni oblici društveno prihvatljivoga ponašanja: uporaba izraza uljudbene komunikacije (molim, hvala, izvolite), pospremanje svoga ili tuđega radnog mjesta, priprema za sat, poštivanje zvona, suradnja, traženje i prihvaćanje pomoći, podignuta razina samostalnosti, izvršavanje školskih obaveza, rješavanje zadataka i praćenje nastavnoga procesa, priznavanje osobnih pogrešaka i isprika (uz tešku muku i to samo ponekad), čekanje na red u igrama, školskoj kuhinji, knjižnici, poštivanje dogovora, (npr. idem samo do zahoda i natrag).

Zaključak

Bitan čimbenik u radu s ovom učenicom bio je razvijanje samopouzdanja, odgovornosti za vlastite postupke i osjećaja uspješnosti i prihvaćenosti od strane okoline. Kroz razne aktivnosti i simulirane situacije učenici se pomoglo uvidjeti posljedice društveno neprihvatljivih oblika ponašanja i koristi od suprotnoga. Mogućnost izbora, samovrjednovanje i sudjelovanje u vrjednovanju rada i ponašanja drugih učenika djelovalo je stimulativno i motivirajuće kao i aktivnosti u kojima je učenica imala prilike pokazati svoje interese, znanja i vještine. Nagrade su bile poticaj da ih se ispravnim postupcima osvoji još. Pozitivno potkrjepljenje društveno prihvatljivih oblika ponašanja pokazalo se učinkovitim u modifikaciji ponašanja učenice s poremećajem u ponašanju.